

Dolenjski list

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE DOLENJSKIH OKRAJEV

TEDNIK ZA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA VPRAŠANJA

LETO II. — ŠTEV. 31

NOVO MESTO, 3. AVGUSTA 1951

ČETRTLETNA NAROČNINA 75 DIN

IZHAJA TEDENSKO

Ali ne bi bilo lahko povsod tako?

(Ob otvoritvi združnega doma v Straži)

Ko so leta 1948 sprejemali načrte, kje naj bi stali združni domovi, v Straži in Novem mestu dom ni bil predviden. Pa so Stražani rekli takole:

»Mi ga bomo pa vendarle zgradili, morda še prej kot tisti, ki ga imajo v načrtu.«

In bili so mož beseda. Medtem ko marsikje prerasčata trava in plevel že začeta dela na gradnji »planiranega« združnega doma (n. pr. Brusnice, Mirna peč, Birčna vas, Škocjan in Stopiče), bodo v Straži v nedeljo 5. avgusta svečano izročili svojemu namenu popolnoma dograjen združni dom.

Na nov, mogočen združni dom so lahko upravičeno ponosni vsi Stražani, posebnost pa kmetijska združba z aglimin predsednikom Viktorjem Štrumbeljem na čelu. Lepa stavba v izmeri 15 x 30 metrov v temeljih je res okusno zgrajena. Velika prostorna dvorana s premeru 10 x 20 m z galerijo in dvema ložama, stene, obložene z borovim lesom, oder 6,5 x 10 m, manjša dvorana za seje in sestanke, prostorna veža, garderoba, eno večje in eno manjše stanovanje, pa še precej prostora za stanovanja na podstrešju, po vseh prostorih parket, vsa stavba omelana od znotraj in zunanaj — to je novi združni

dom v Straži. Še vodovod in centralno kurjavo bodo do jeseni uredili, da bo res vse kot je treba.

Tudi za notranjo opremo doma so poskrbeli. 50 novih miz, napravljenih po enotnem modernem vzorcu in preko 300 stolov iz Duplice je lepo razporejenih po dvorani in stranskih prostorih, ki čakajo »krsta« na dan otvoritve. Na kino aparaturo niso pozabili. Imajo že pripravljene les zanj, toda še prej morajo napraviti nekaj kupčij, da bo aparatura cenejša. To je njihova umetnost, dobro trgovanje. Prava gotovo bo do zime kino-aparatura v dvorani.

Obiskali smo predsednika kmetijske zadruge Viktorja Štrumbelja. Radi bi zvedeli, kako je dom tako lepo zrasel.

»No, brez težav ravno ni šlo,« je dejal Štrumbelj, »samo znalci se je treba in pametno delati, pa gre,« tako nam je povedal. Da so v Straži pri gradnji združnega doma res tako delali, nam pove naslednji račun:

V stavbo so investirali okrog 2 milijona dinarjev, vredna pa je več kot dvakrat toliko. Dobrih 900.000 din je dala okrajna zveza kmetijskih združ, ostalo je prispevala kmetijska združba Straža sama iz svojih dohodkov. Te dohodke so ustvarili s pametnim gospodarstvom in z dobro premišljenim nabavljanjem materiala. Naj navedemo samo en primer. Za stole, ki so jih kupili v Duplici, bi bili morali plačati po prosti ceni 340.000 din, stanejo pa jih samo 81.000 din. Tovarni so poslali v zameno za porabljeni les en vagon lesa, delavci tovarne pa so stole izdelali v nadurah. Zasluzek nadur jim je plačala kmetijska združba, poleg tega pa jim je poklonila še nekaj sto litrov vina. Podobno je bilo pri nabavi lesa za parket in pri drugem materialu. To je njihova umetnost pravih gospodarstvenikov. Kljub precejšnjim investicijam v združni dom je kmetijska združba v Straži aktivna.

»Se nekaj mesecev, pa se vas bomo znebili,« je dejal v šali predsednik Viktor Novomeški Narodni banki.

»Po dograditvi združnega doma ne mislimo mirovati,« nam je zaupal predsednik Štrumbelj.

»Samo da si malo oddahnemo. Spodoben hotel s tujskimi sobami bi bil nujen

potreben v Straži, saj se kraj iz dneva v dan bolj razvija v industrijski center,« je dodal. Če pravi to Viktor Štrumbelj, potem lahko računamo, da bo hotel zgrajen. Ves novomeški okraj pozna Štrumbelja kot enega najboljših gospodarstvenikov. S šefom lesnega odseka Lojzatom Turkom in z blagajničarko Pepco Bednar sestavljajo troperesno deteljico, ki ji je razvoj kmetijske zadruge in gospodarski napredek kraja življenjski cilj. Da je novozgrajeni združni dom sad osebnega prizadevanja in neumornega dela predsednika Viktorja Štrumbelja, pa pa ve to vsa okolica.

Vedno je govoril, da bo otvoritev doma takrat, ko bodo lahko izročili ključ v roko to je, ko bo dom popolnoma zgrajen. Zdal je ta dan prišel. Za praznik pa je predsednik Štrumbelj poskrbel za dobro kapljico, ki se je nekaj časa hladil v kleti, da bo boljša in uležana.

Naj navedemo še, da ima združba v Straži že pripravljen les za nakup štiritsonskega tovornega avtomobila. Pa bodo še poizkusili, če ne bi šlo na drug način še ceneje...

Pri splošni kmetijski združbi v Straži in pri njenih vodilnih ljudeh bi se ostali združniki lahko marsikaj naučili.

Viktor Štrumbelj, predsednik kmetijske zadruge Straža

„PRVI NE BOM ODDAL, BOMO VIDELE, KAKO BO...“

Pred odkupom žita v dolenjskih okrajih

Pisali smo že, da letos pri odkupu žitaric res ne bi smelo biti nobenih težav. V novomeškem okraju je za odkup vse pripravljeno. Žetev je v glavnem končana, na območju krajevskih ljudskih odborov St. Jernej, Orehovica, Gradišče in Prekopa je mlačev v polnem teku, pa tudi v drugih vaseh so že precej omlatili. Krajevni ljudski odbori morajo zasledovati potek mlačev, da bodo lahko odredili čas odkupa. Najbolj primeren čas za odkup je takoj po končanem delu mlatlince, tako da ni treba obveznih kollektin, ki jih mora posamezno gospodarstvo oddati, spravljati v kašče in spet nazaj. Krajevni ljudski odbori lahko določijo datum odkupa za vsako vas posebej ali pa za cel krajevni odbor, kakor pač poteka mlačev. Letos ne bo nobenega določenega datuma z okraja, pač pa je to prepričano krajevnih ljudskih odborov. Ti morajo izdelati točen časovni načrt odkupa za vsako posamezno gospodarstvo. Tega se mora vsak tudi držati, sicer bo v nasprotju primeru sam trpel stroške prevoza žita v oddaljenih zbiralnicah.

Letos bo odkupovalo žito preko splošnih kmetijskih združb zvezno podjetje »Žitofond«. Kmetijske zadruge, ki bodo prevzemale in izplačevale žito v novomeškem okraju, so: Novo mesto, Smolenja vas, Brusnice, Orehovica, St. Jernej, Prekopa, Škocjan, Šmarjeta, Bela cerkev, St. Peter, Mirna peč, Prečna, Straža, Dvor, Žužemberk, Hlinje, Dol. Toplice, Uršna sela, Birčna vas, Podgrad, Stopiče in Šmilcel pri Novem mestu. Naštete kmetijske zadruge imajo

za odkup žita potrebne vreče, denar in denarne bone, ki jih prejmejo kmetovalci za obvezno oddajo žita poleg plačila v denarju. Tudi za odvoz žita je vse poskrbljeno, tako da ne bo nobenega zastoja. Predpisane količine žita so končne in jih nihče ne sme spreminjati. Razen v primerih, kjer je posebna komisija pregledala žito odtodno pridelek in vsled elementarnih nezdod znižala predpisano oddajo za posamezno vas ali gospodarstvo, veljajo za vse ostale kmetovalce količine, ki so jih dobili že spomladi.

Kljub temu, da je bilo že večkrat poudarjeno, da ni računati na kakšno spremembo v odkupu žita in da bo treba predpisane količine do kilograma oddati, se v okolici Gradišča in Orehovice še vedno pojavljajo govorice, da bo v zadnjem hipu le morda prišlo do znižanja tako kot pri mesu. Pod vtisom te želje posamezni kmetovalci pravijo:

»Prvi ne bom oddal, bomo potem videli, kako bo.« Tako modrovanje pa lahko škoduje le samim kmetovalcem, ker si bodo z odlašanjem izpolnitve obveznosti samo povzročili nepotrebne stroške.

Spominski plošč v Novem mestu in Bršljinu

V nedeljo dopoldne je Mestni odbor Zveze borcev odkril na stari Mramorjevi hiši na Ljubljanski cesti spominsko ploščo. V stavbi je bil julija 1941 prvi sestanek Osvoobodilne fronte za osrednjo Dolenjsko. Kratek spominski govor je imel tov. Peter Romanič, ploščo pa je odkril tov. Bogdan Vrančič. Sodelovala je godba novomeške garnizije JA in pevski zbor SKUD »Dusan Jereb«.

Ob desetih dopoldne je bila odkrita spominska plošča padlim borcem in žrtvam fašističnega terorja tudi na stavbi združnega doma v Bršljinu. Spominski govor je imel tov. Mraz Rudi, ki je poudaril pomen žrtv za zmago narodnoosvobodilne vojske. Na svečanosti sta sodelovala vojaška godba in pevski zbor, navzoči pa so bili poleg množice prebivalstva tudi sorodniki padlih in žrtve.

DVE NALOGI ANKETNIH KOMISIJ

okrajnega ljudskega odbora Novo mesto

Na zadnjem zasедanju je okrajni ljudski odbor sprejel sklep o imenovanju dveh posebnih anketnih komisij, ki bosta na terenu preučili vprašanje šolstva in ciganov ter o uspehu ugotovitev poročali skupščini na prihodnjem zasédanju.

O *preučitvi problemov šolstva v novomeškem okraju* je bilo že veliko govora in pisanja. Na šolah manjka še vedno preko 50 učnih moči. Velik del šol je v neprimernih prostorih. Med najbolj kričnimi primeri sta osnovni šoli v Ratju in Šmarjetih toplicah. Posamezni krajevni ljudski odbori se za šole malo ali

nič ne brigajo. Koliko nepotrebnih borb je vsako jesen za dobavo drv šolam in učiteljstvu. Odnos ljudskega odbora do učiteljstva in obratno ponekod še vedno ni pravičen. Reči pa je treba, da se je tudi pri dodeljevanju investicij za obnovo šol in gradnjo novih dosedaj delalo precej po mačehovski.

Posebna anketa komisija ljudske skupščine bo na licu mesta proučila vse te pereče probleme šolstva in predlagala ustrezne sklepe, da se stanje popravi. O ugotovitvah in sklepih bo okrajni ljudski odbor obvestil Ljudsko skupščino ljudske republike Slovenije.

Gigantski problem bo proučila druga anketa komisija. V zadnjem času se je nateplo v novomeški okraj neverjetno veliko ciganov. Dnevno prihajajo na okraj pritožbe o škodi, ki jo povzročajo cigani bodisi s svojimi konji in psi ter z vedno pogostejšimi tatvinami. Ponekod so že kar predrzni in preveč vsiljivi. Anketa komisija bo proučila vse pritožbe in številske predloge za rešitev ciganskega vprašanja in tudi o tem poročala na prihodnjem zasédanju okrajnega ljudskega odbora. Med prvimi ukrepi, ki jih bo treba podvzeti pri ciganskem vprašanju, bo določitev stalnega bivališča s pravico pridobitve domovinske pravice, obvezno vključevanje v delo in obvezno šolanje cigančkov, kot imajo to že vpeljano v okraju Črnomelj.

GLAVNI TRG JE ŽE TLAKOVAN

Po večmesečnih pripravah, ki so zahlevali zaradi neotnih stališč različnih faktorjev, ki sodelujejo pri urejanju Novega mesta, več časa, kakor bi to morda bilo potrebno, so tlakovalci 19. julija položili prve kocke ob Kandijemkem mostu in nato vsak dan bolj hiteli proti sredini mesta. 1. avgusta je bil Glavni trg tlakovan! Tlakovalci so dohitev delavce »Pionirjas, ki polagajo robnike, zdaj pa bodo odšli v Kočevje, kjer bodo prav tako tlakovali cesto skozi mesto. Medtem bo gradbeno podjetje v Novem mestu nadaljevalo s pripravami, tako da bodo tlakovalci čez nekaj tednov spet imeli polne roke dela.

V zadnjih tednih so precej pripomogli k hitrejšemu razvoju dela na cesti novomeških prostovoljci iz podjetij in ustanov. Številka prostovoljnih ur novomeških delavcev, nameštencev, gospodinj, upokojenec in ostalih je že zdavnaj presežala deset tisoč. Med najboljimi je vsakokrat treba omeniti železničarje, ki so se na cesti in pri razlaganju materiala na postaji uvrstili med najprejaneje graditelje Novega mesta: V isti vrsti je delovni kolektiv tovarne igrač, Pionirja, okrajnega ljudskega odbora, Keramike, Grma in še nekaterih podjetij ter ustanov. Ne smemo seveda prezreti manjših podjetij, ki so prav tako dosegla lepe uspehe. Izmed podjetij MLO je vsakokrat na prvem mestu čevljarstvo s 468 urami, šivilje jih imajo že 172, kovinarska delavnica 143, krojači 177, tkalnica 183, industrija pe-

rila 154, mizarstvo 64, mesarji 54, elektropodjetje 44, vodovod 144 in pod.

Pred dnevi je Mestni odbor OF nagradil kolektive in sindikalne podružnice s praktičnimi darili: najboljši prostovoljci so dobili več sto kosov perila. Med podjetji se je po razdelitvi nagrad tekmovalni polet še bolj dvignil, kar se je posebno pokazalo v preteklem tednu, ko so delavci tovarne igrač, Pionirja, Keramike, nameštenci OLO in železničarji kakor za stavo tekmovali v številu prostovoljcev in v storilnosti. Pohvaliti je treba tudi upokojenec, ki so veliko prispevali za razširitev podaljške Pugljeve ulice, zdaj pa pomagajo pri urejanju parka za pošto.

Slabše pa je s posameznimi tereni OF v mestu in bližnji okolici. Vodita II. in I. teren, za njuna sta III. teren in Zabja vas, prav malo pa pomagajo frontovci IV. in V. terena, Irče vasi in Bršljina. Ko se bo — morda že v prihodnjem letu — tlakovala cesta do kandijske bolnišnice in do Zabje vasi, ostali Novomeščani ne bodo pomišljali, če bo treba pomagati s prostovoljnimi delom Kandiji in Zabji vasi. Ali ne bi zdaj prav tako mislili in delali tudi prebivalci Kandije in Bršljina?

Novo mesto je doseglo v zadnjem času nekaj pomembnih uspehov v svoji obnovi. Pri začetku delu seveda ne bomo obstali. Poziv Mestnega odbora OF, da bi v teh mesecih z združenimi moči še povečali napore za obnovo in olepšavo mesta, naj naleti na naše razumevanje. — Doseženi uspehi so dokaz, da smo na pravi poti.

153 kubikov lesa po žičnici v enem dnevu

Pisali smo že o žičnici, ki jo ima lesno industrijsko podjetje za spravilo lesa iz Brezove rebrti v Stražo. Pod vodstvom mojstra Podgornika spravilo po njej iz dneva v dan več lesa v dolino. Dokler so vozili z žičnice bukovo hlodovino, so spravili dnevno 60 do 80 kubikov lesa, pri spuščanju jelove hlodovine pa spravijo dnevno v dolino po 130 kubikov. Rekord so dosegli pred dnevi, ko so v enem dnevu spravili 153 kubikov jelove

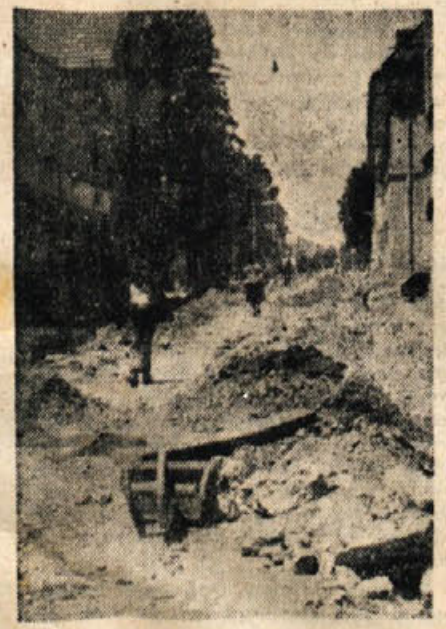
hlodovine. To je količina lesa, ki se komaj naloži na šest 20-tonskih vagonov. »To so gadje, ti žičničarji,« pravijo vozniki, ki odvažajo les od razkladalnice postaje. Večjih nim nakladalščic zamečejo s hlodi, da ne morejo niti zraven. Pa so tudi korajžni fantje — žičničarji! Neredkokdaj se pripeljejo kar na hlodih iz goraje na dolnjo postajo po žici in vriskajo, da odmeva po dolini Krke. P.

ZDAJ MISLIMO NA DRVA ZA ZIMO!

Pred kratkim so dobili potrošniki nakaznice za kurivo. Količina drv, ki se bo dobila na nakaznice, je majhna, zato so dobile sindikalne podružnice na območju okraja Novo mesto še okrog 5800 prm drv na panju. Ta količina drv je bila razdeljena na posamezne sindikalne podružnice na osnovi števila članov. Toda — drva so še v gozdu neizdelana, zima pa se naglo bliža. Dosedaj so samo štiri sindikalne podružnice sklenile pogodbo z gozdnim gospodarstvom in komaj dve sta začeli z napravo drv, dvajset podružnic pa še sploh ni prišlo vprašat, kje bodo drva dobile.

V interesu vseh članov sindikatov je, da se za izdelavo in spravilo drv čimprej pobrigajo, dokler je vreme ugodno. Drva so na različnih krajih in terenih. Po večini je to vrhovna že posekanih dreves, ki je treba čimprej spraviti iz gozda, ker bo v nasprotju primeru gozdno gospodarstvo drva odtodno les za drva dalo na razpolago drugim koristnikom.

Sindikalne podružnice naj takoj organizirajo delovne skupine za napravo drv ali pa naj se kako drugače pogovorijo za izdelavo in spravilo drv. Dnevi so vsak dan krajši in zima bo kmalu tu!

Priprave za tlakovanje ceste v Kočevju. Vodovodne cevi so tudi že zamenjali. — Pogled na cesto

Se en most čez Krko

Mestni ljudski odbor pripravlja v sklopu načrtov za obnovo in olepšavo Novega mesta gradnjo novega lesenega mostu, ki bi povezal bregova Krke v bližini sedanjega železniskega mostu in bi služil predvsem ljudem, ki hodijo v mesto iz Šmilhela, Broda, Irče vasi, Drške in sosednjih bližnjih vasi. Ker je Mestni ljudski odbor za most v Ragov log, ki je bil izročen v promet v nedeljo 22. julija, ves les in ostalo prispeval sam, pričakuje, da se bodo lastniki gozdov v gornjih vaseh odzvali vabilu in prispevali nekaj lesa. Novi most bo služil predvsem lastnikom zemljišč na desnem bregu Krke, zgradil pa ga bo MLO v lastni režiji.

Zaradi neizpolnjevanja predpisov — danarna kazen

O nevarni razširitvi okužb koloradskega hrošča v novomeškem okraju smo že pisali v našem listu. Lahko trdimo, da gre razširitev nevarnega krompirjevega škodljivca predvsem na račun neupoštevanja in omalovaževanja predpisov o obveznih pregledih krompirišč in zatiranju koloradskega hrošča. Poverjenstvo za kmetijstvo je v zadnjem času zbralo izrazite primere kršilcev teh predpisov in obveznih navodil in vse take primere predlagalo v kaznovanje. Na podlagi prijavi in na podlagi zaslišanij prizadetih je komisija za prekrške pri okrajnem izvršnem odboru kaznovala z denarno kaznijo: Fabjan Terenzi, Savink št. 8, z denarno kaznijo 3000 din, ker je vedoma sejala na po koloradskega hrošču okuženo njivo pšenice in ni upoštevala tozadevnih predpisov in opozoril aktivista. Imenovana ima 12 hektarov zemlje, od te 3,30 hektarov orne zemlje. — Zoran Alojz, Mali Kal, se kot skupinovodja za pregled krompirišč ni udeležil pregleda. Kazen 1000 din. — Slavko Stefan, Dolnja vas, skupinovodja, 500 din. — Banovec Ana, skupinovodja. — Bučna vas s 500 din. — Dedek Daniel, vaski vodja, Dol. Ka-

lence, kazen 500 din. — Retelj Anton, skupinovodja iz Velike Bučne vasi, ker ni postal poročila, kazen 500 din. — Herovlj Anica, Dol. Kamence, ker se ni udeležila pregleda, kazen 500 din. — Krnc Franc, Zabja vas, ker se ni udeležil pregleda, kazen 1000 din. — Goričar Anton, Dolnji vrh 18 zaradi neudeležbe pri pregledu, kazen 1000 din. — Mesojedec Marija in Barič Karolina, obe iz Mršče vasi, ker se nista udeležili pregleda, vsaka 500 din kazni. — Osojnik Marija, Muhaber 5, kot skupinovodja se ni udeležila pregleda, kazen 500 din. Za isti prestopke so bili kaznovani še skupinovodje: Hudoklin Janez, Stara vas, Judež Janez, St. Jur in Zadrnik Jožefa iz Dolnih Kamenc, vsak po 500 din globe. Kralj Ferdinand, Potočna vas, ker se ni udeležil pregleda, z globo 500 din in Kosmač Marija, Stara vas, za isti prestopke z globo 1000 din. Tem sicer majhnim kaznim bodo sledile še druge. Vse kazni pa bi bile popolnoma nepotrebne, če bi posamezniki ne omadeževali predpisov ljudske oblasti in se zavedali nevarnosti, ki preti krompirju od največjega škodljivca — koloradskega hrošča.

Od tedna do tedna

APETIT MRHOVINARJEV NARAŠČA

Italijanska diplomacija ima v zgodovini nevhvaležno delo. Po izgubljenih vojnah skuša s krokodilovimi solzami in drugimi ceninami pripomočki bodisi na grad ali lep način zopet prigrlofati čast svojih vojaških enot in ozemlja, ki so jih »svetili rimski kulturi« priborili pred 2000 leti Italijanski predniki. Ko je v zadnjih tednih silovita in lhtava gonja Italijanskega tiska v zvezi s tržaškimi vprašanjem na vse načine polzkušala razburkati Italijansko »javno mnenje«, se nad zbrano bratovščino nismo prav nič začudili. Bivši fašisti, informbrojevci in reakcija, ki sedi na hrbtu delovnega, revnega Italijanskega ljudstva, so se zbrali in v skupnem trju tulili v svet: »Hocemo Trst, Sibenik, Split!«

Prav nič čudnega ni, da se Italijanski iredentisti sklenjujejo v svojih kalnih računih na svoje prednike — na Rimljane, Benečane in Mussolinjeve fašiste. V svoj voz so vpregli podivjani fašistovski, informbrojevski in reakcionarni tisk, ki ima polna usta zmerjanja, žaljivk, laži in klevet za Jugoslavijo. Senator Orlando je celo zajokal v Italijanskem parlamentu: »Ah, kolikokrat smo v preteklosti pomagali Jugoslaviji!...« »Italijanske pomoče, seveda v obrnjenem pomenu besede, jugoslovanski narodi še niso pozabili. Se pričajo pobite žrtve, grobovi, požgane vasi, uničene pokrajine, ukradene družine in še marsikaj drugega o Italijanski »pomoci«. Naraščajoči apetit diplomatov-mrhovinarjev in drugih rimskih računarnarjev pa navzle vsemu vilku in kriku jasno kaže eno:

da se Italijanska vlada, pa tudi drugi krogi in reakcija še vedno niso ničesar naučili iz zgodovine. Še vedno ne vedo, da živijo v Titovi Jugoslaviji novi ljudje, ki so si vse, kar imajo, priborili s krvjo in znojem.

Zato nismo ob vsem hysteričnem krljanju Italijanskega tiska prav nič prepričani. Kot en mož je vsa Jugoslavija pozdravila besede tovariša Tita, ko je na proslavi 10. obletnice vstaje v Črni gori dostojno zavrnil italijanske hujskavanje ter hkrati odločno odgovoril predsedniku Italijanske vlade:

»Pravijo, da hočejo ne le Trst, marveč tudi celo B in celo tudi Istro in Pulj... Komu je potrebna takšna propaganda? Kakšno politiko vodijo? Nikdar ne bodo dosegli tistega, kar hočejo na škodo naših narodov. Torej, tu jim moramo reči samo eno: naj se od nas ne nadejajo nikakršnih odstopov od sedanjega stališča! Od nas se morajo nadejati samo prijateljskega sporazumevanja, saj ni razumemo tudi njihove težave. Ne moremo pa se strinjati z njimi, ko govore o našem ozemlju, o najčistejšem ozemlju našega slovenskega, hrvaškega naroda in jugoslovanskih narodov sploh. Tu ne bomo popustili — in to je moj odgovor gospodu de Gasperiju.«

Zaradi Italijanskih kričačev Jugoslovani seveda ne bomo izgubljali živcev, kakor je dejal tovariš Tito. Upamo, da bo z njimi opravilo kmalu tudi pošteno, delovno Italijansko ljudstvo, s katerim želimo živeti v miru in prijateljstvu.

SPORAZUM NA KOREJI

Na zasédanju vojaške konference v Kesongu na Koreji so pretekli teden napravili korak naprej — sprejeli so dnevni red zasédanja, ki pomeni približanje za dosego končnega cilja, to je vojaškega premirja med obema strankama. Golob miru bo morda v prihodnjih tednih le pristal na razorani korejski zemlji, čeprav še vedno v sencl bajonetov.

VEČ POMOČI državnim in združnim obrtnim podjetjem

V zadnjih letih sta se združna in državna obrt v novomeškem okraju po številu podjetij dobro razvila, reči pa je treba, da načrt ustanavljanja takih podjetij ni dovolj gledal na potrebe posameznih krajev oz. ni bil sestavljen na podlagi potreb prebivalstva. Marsikje so združna ali krajevna podjetja ustanovili na zahtevo nadrejenega organa ali pa na pobudo delovnega krajevnega ljudskega odbora oz. kmetijske zdruge, ustanovitelji pa so imeli pred očmi samo dobiček, ki naj bi ga novo podjetje prineslo. Zato imamo še danes primere, da lahko preideš deset in tudi več kilometrov, pa ne srečaš čevljaršne delavnice ali krojača, da ne govorimo o kolarskih, kovarskih in sodarskih obratih. Kmet, ki hoče do kovača ali kolarja, mora čez področje dveh, treh sosednjih krajevnih ljudskih odborov, druge pa so spet primeri, da sta obrtnika enake stroke drug zraven drugega. V Suhli krajini je n. pr. devet vasi brez kovača, v Hinjah pa sta dva v razdalji 30 metrov.

K nenačrtnemu ustanavljanju državnih in združnih obrtnih delavnic so precej pripomogli tudi obrtniki, ki so po osvoboditvi odjavili obrt, ker so baje bili »ovirani v svobodnem delovanju«. Nekateri so kasneje dali na razpolago svoje orodje in prostore — ponekod proti visokim mesečnim najemninam — pod pogojem, da bodo vodili državne in združne obrtne delavnice. Zal se nekateri krajevni ljudski odbori in kmetijske zdruge prav malo zanimajo za delo svojih podjetij oz. odsekov. — Upravnik krajevne obrtne delavnice »Krojač« v Podturnu (delavnica je bila v njegovi hiši) je KLO Podturen prepričal, da je podjetje krajevemu odboru samo v breme in da ga je treba čimprej razpustiti, ker nima pogojev, da bi se nadalje obstajalo. Pokazal se je izredno velikodušnega: zagotovil je krajevemu odboru, da bo toliko časa vodil podjetje brezplačno, dokler ne izplačajo dolgovi, ki jih ima podjetje, potem pa bo vodil delavnico naprej sam. Krajevni ljudski odbor je njegovo ponudbo sprejel in pozdravil, podjetje »Krojač« je likvidirano, bivši upravnik pa menda vodi svojo delavnico spet sam naprej.

Krajevni ljudski odbor Straža je z dovoljstvom sprejel ponudbo, ko se je upravnik kraj. čevljaršne delavnice oddelil oz. »ugotovil«, da krajevno podjetje »nima pogojev za razvoj« in povedal, da bo podjetje raje vodil sam, prevzel pa da bo tudi vajence, ki so zdaj na tečaju. Delo bo šlo seveda nemoteno naprej, vendar ne kot krajevno podjetje, temveč pod firmo bivšega upravnika. Krajaški odsek Kmetijske zedruge v Škocjanu gre po podobni poti. Podjetje je na tem, da bo likvidirano. Značilno za krojaški odsek KZ Škocjan je, da ga vodi krojaški mojster, ki je bil na glasu, dokler je vodil svojo obrt, kot eden izmed najboljših mojstrov, znan po daljni okolici. Ta mojster zdaj ob vsaki priliki poudarja, da ni sposoben voditi delavnice, da preli podjetju »navzlic vsemu delu« izguba in da delavnica nima pogojev za obstoj. Cloveka bi skoraj obžaloval nesrečnega, skrbnega cloveka, ko pa se poglubi v podjetje, — opariš v njem razpuščenost, nediscipliniranost in skrajn nered. V odseku so pomočniki, ki delajo v delavnici na mesec tudi le po 8 do 12 dni, ostale

PRIDELEK OLJNE REPICE V OKRAJU CRNOMELJ JE PRAV DOBER

Pridelek oljne repice, ki so jo v okraju Crnomelj letos prvič sejali, je bil po nekaterih krajih nenasadno dober. Tekom donosa je dosegla združna ekonomija Trbnice, ki je pridelala na 1 ha 24,2 centov. Tudi združna ekonomija Semič ima lep donos — 1280 kg. Od prvotnih kmetovalcev je srednji kmet Držaj iz Jerneje vasi pridelal 1250 kg na hektar. Za vsaki 100 kg semena bodo pridelovalci dobili 10 kg olja, ki ga lahko dvignejo takoj, ker ja že dovolj na razpolago. Semena oljne repice bi bilo lahko letos precej več kot za dejansko je, vendar pa so nekateri kmetje, ki so sejali bolj pozno, morali ves posevek požeti še predčasno, ker jim je segnil. Ze do 5. junija je bila pozeza vasa repica in zemlja je bila spet pripravljena za setev drugih pridelkov, predvsem zgodnje koroze, ki so jo kmetje precej posejali.

FRANČEK SAJE:

Kako so dolenski faroži ustanavljali svojo belo vojsko

(Odlomek iz knjige Belogardizem)

Bataljonski poveljnik Marn-Crtomir je tam našel svojega starega znanca in prijatelja kaplana Ivana Lavriha. Lavrih »daje dvoletne izjave in ponovi zbira fante... Moti nas njegova rezerva do nas in zelo prijateljsko razmerje do Marna-Crtomira. Kidrič svetuje skrajno pozornost, kajti mrežo hinjskega kaplana (Novaka — op. S. F.) smo že odkrili. Niti vodijo v Ljubljano. Vedno več jih je in vedno bolj sumljivo se prepletajo...«³¹ Kaplan Lavrih, glavni belogardistični organizator v zahodnem delu Suhe krajine, je Marna-Crtomira na pogostih zaupnih razgovorih pridobival in tudi pridobil za belo stvar, ki ji naj bi predvsem pomagal z razkrojem svojega partizanskega bataljona. Ta dogovor je bil hkrati tudi zarodek Crtomirove zamisli, ki je ni nikdar opustil, da vs svojimi tovariši častniki, podčastniki in vestim moštvom izvede udar v partizanskih vrstah...³² Crtomirovo izjavo je končno potrdil tudi sam kaplan Lavrih, ko je v začetku julija 1942 be-

ne dneva pa doma. Vodja podjetja proti njim ničesar ne ukrene, niti se ne potruzi, da bi o tem obvestil KLO oz. kmetijsko zdruo, da bi jim za neopravičene izostanke odrezala določene dele živilske in industrijske nakaznice. Vse gre mirno naprej, »delavnica pa nima pogojev za obstanek...« Res ga nima, ker nagovarjajo uslužbenici stranke, naj jim nosijo blago na dom. Pomočniki radi poudarjajo, da ne bodo pri zaslužku od 1500 do 1600 dinarjev ostali v podjetju. Nizki mesečni prejemki pa so le odraz njihove dejanske sterilnosti v podjetju. Bolj jim ugaja, da delajo doma, od države pa prejmejo živilske nakaznice in industrijske bone.

Tako pojmujejo široko ljudsko demokracijo, gospodarske ukrepe in decentralizacijo v upravljanju gospodarstva nekateri voditelji državnih in združnih podjetij. Zdi se jim, da je prišel čas, ko bodo na račun delovnih ljudi spet lahko kovali masne dobičke za svoje župe. Povejmo jim, da pomenijo zadnji gospodarski ukrepi naše vlade le hitrejšo izgradnjo socializma.

Izvršni odbor okrajnega ljudskega odbora in okrajna zveza kmetijskih zdruo doslej nista nudila državnim in združnim obrtnim delavcem dovolj pomoči. Podjetja se zato doslikrat borijo z velikimi težavami pri nabavljanju surovin, orodja, prostorov, strokovne delovne sile itd. Največkrat je bila pomoč od zgoraj le moralnega značaja, ko je ta ali oni obiskal obrtne delavnice in podjetja na podeželju ter v kratkem razgovoru postregel voditeljem teh s svojimi pripombami, ki pa so navadno izzevle v kritiko poslovanja v podjetju. Neredkokrat naletijo voditelji obrtnih delavnic tudi na birokratske zapreke, ki se kažejo v različnih oblikah.

Prav zdaj, ko se postavlja v ospredje vprašanje osamosvojitve in rentabilnosti posameznih podjetij, so krajevna in združna obrtna podjetja potrebna posebne pomoči tako pri nabavljanju surovin kakor v organizaciji dela itd. Le taka, gospodarsko trdna in samostojna, bodo sposobna razvijati svojo dejavnost v smislu novega finančnega sistema. M. P.

ZAKLJUČNI RAČUN NOVOMEŠKEGA GOSPODARSKEGA SEJMA

Dne 25. julija je prireditveni odbor novomeškega gospodarskega sejma položil zaključni obračun celotne prireditve. Razstavljalec je bilo 70. gospodarskega sejma, razstava je večernih prireditev pa se je udeležilo okrog 17.000 obiskovalcev, kar je enkrat več kot lansko leto. Na predlog prireditvenega odbora je okrajni ljudski odbor oddal diplome vsem razstavljalcem razen opekarni Zalog, ki diplome ni zaslužila. 22 razstavljalec je prejelo denarne nagrade, med njimi tudi učenci v gospodarstvu. Diplome so prejela tudi gostinska in trgovska podjetja za solidno postrežbo in okusno opremo zastavnih prostorov. Po splošni oceni razstavljeni predmeti po kakovosti niso bili na zadostni višini. Finančni obračun sejma in razstava je dober. Po izplačilu nagrad in po kritju stroškov je ostalo še nekaj gotovine. Na predlog Franca Adama so poklonili 10.000 din za postavitev kulturnega doma v Trstu.

Novo cene za koruzo in mast

Zvezna vlada je izdala uredbi o odkupnih državnih cenah koruze in o odkupni državni ceni svinjske masti v letu 1951-52.

Za tiste količine koruze, ki jo proizvajalci obvezno prodajo državi, se določijo naslednje odkupne državne cene: za prirodno ali umetno sušeno koruzo v zrnju z največ 14% vlage 500 din v gotovini in 500 din v denarnih bonih s pravico do nakupa industrijskega blaga s 65% popusta; za prirodno ali umetno sušeno koruzo v storžih z največ 14% vlage pa 374 din v gotovini in 374 denarnih bonov.

Te cene veljajo za 100 kg, franko skladišče odkupne postaje ali franko vagon oziroma šlep ob običajnih odbitkih za večji odstotek vlage, primest in podobno.

Odkupna državna cena svinjske masti, ki jo prodajajo proizvajalci obvezno državi, bo 55 din v gotovini in 55 din

Uspehi peskanja v Beli krajini

Na mnogih belokranjskih travnikih in košenicah raste vresje. Velike površine so zaraščene s praprotni in brezo. Praprotno celo na obdelanih površinah pokuka iz zemlje kot plevel in krađe hrano posejanim rastlinam. Večkrat so že poskušali te nekoristne rastline omajiti v rasti, pred dvema letoma pa so začeli s peskanjem. Večina kmetov, ki je peskala zemljo, je bila z uspehom zadovoljna.

Tovariš Stanko Švajger iz Crnomlja ima med njivami in gozdom nekaj zemlje, ki naj bi bila travnik, vendar jo je vresje tako prerastlo, da je bilo travo opaziti le tu pa tam, detelje pa sploh ne. Pred dvema letoma je popeskal obdelovalno zemljo, ostanek pa je vrgei na travnik. Prvo leto še ni bilo videti uspehov. Toda letos je v rastlinskem sestavu nastala velika razlika. Med pasjo travo in travniško bilnico poganja nokota, črna detelja in druge vrste detelj, vresja pa ni več opaziti. Na nepeskanem delu pa še vedno raste vresje z redkimi travami.

Po vsej Beli krajini so znani gribeljski in kresninski stelnjiki. Pred leti so del teh izkročili, en hektar pa popeskali. Letos je ta površina zasejana s koruzo in krompirjem. Na nepeskanem zemljišču raste med zasejanimi rastlinami bujna praprotn, na peskanem pa je že prav redka.

Na površinah, ki so bile pred dvema letoma peskane, so pridelki večji in lepiši. Tovarišica Čurkova iz Loke pravi, da je imela že prvo leto po peskanju precej lepiši pridelek, kot prej. Janez Ilenič iz Zorencev je peskal z laporjem, ki leži v velikih količinah v holmcu med Zorenčcem in Golekom. Na njegovi njivi rastejo sončnice, ki so na peskanem prostoru zelo lepe, druge pa prav šibke in svetlejših barve. Janez Banovec iz Doblja ima na njivi, ki jo je peskal pred dvema letoma s saturacijskim muljem, posejano soržico. Ta je mnogo lepša od tiste, ki raste na nepeskanem polju. Kljub temu, da je zelo visoka, ni polegla, kar se je tej rastlini zgodilo skoraj na vseh ostalih njivah. Isti lastnik je letos navozil na njivo, kjer je zasejal koruzo, cestno blato. Na tistem delu njive, kjer mu je cestnega blata zmanjkalo, je koruza za polovico slabša.

Uspeh letošnjega peskanja je najbolj viden na travniških obdelovalnih zdruo Metlika in Griblje, pa tudi pri privatnikih. Anton Pezdirc iz Kresnice pravi, da je na peskanem delu rastla bolj gost travna in da je zginit tudi plevel, posebno škrobotac. Na hektar travnika je dal dve do tri tona peska. Koruza na peskani zemlji je močnejša in enakomernejše rasti. Zemlja na tej njivi je glinasta in je bila vsako deževno leto preveč vlažna. Letos pa se je kljub deževju zadrževalo na površini zemlje manj vlage kot na nepeskanem zemlji. Tudi obdelava je lažja. Ta njiva je peskana z desetimi tonami na en hektar. Kmetje so prav zadovoljni in pravijo, da bodo še peskali.

Uspeh letošnjega peskanja je najbolj viden na travniških obdelovalnih zdruo Metlika in Griblje, pa tudi pri privatnikih. Anton Pezdirc iz Kresnice pravi, da je na peskanem delu rastla bolj gost travna in da je zginit tudi plevel, posebno škrobotac. Na hektar travnika je dal dve do tri tona peska. Koruza na peskani zemlji je močnejša in enakomernejše rasti. Zemlja na tej njivi je glinasta in je bila vsako deževno leto preveč vlažna. Letos pa se je kljub deževju zadrževalo na površini zemlje manj vlage kot na nepeskanem zemlji. Tudi obdelava je lažja. Ta njiva je peskana z desetimi tonami na en hektar. Kmetje so prav zadovoljni in pravijo, da bodo še peskali.

Večina so v Beli krajini peskali z uvoženim apnenecem, pri čemer pa bolj oddaljeni predeli niso prišli v poštev. Ugotovljeno je, da Bela krajina razpolaga z dobrim domačim apnenecem, ki v nekaterih primerih celo prekaša kninskega. Apnenec iz Starega trga prekaša kninskega skoro za 3% in bi po nasvetu Znanstvenega zavoda zelo dobro služil za apnanje kislj zemljišč. Tudi apnenec iz Zorencev je že dobro preizkušeno sredstvo za izboljšanje rodovitnosti zemlje. Prav tako je dober tudi apnenčasti pesek iz Preloke. Uporabljati ga je treba sto metrcetov na en hektar. Okolica Adlešič ima sipek dolomitiziran apnenčev pesek, ki je tudi že preizkušena za peskanje. Kmečka delavna zdruo Griblje je imela po njegovi uporabi lepe uspehe. V bližini proge bi prišel v poštev kninski apnenec, katerega pa je treba naročiti najmanj mesec dni pred uporabo, da pride pravi čas.

Ugodna zamenjava

Belokranjska železovarna v Crnomlju opravlja poleg svoje redne proizvodnje še uslužnostne storitve za kmeti trg. Sprejema vse vrste starega litega železa, in zamenjavo pa izdelajo po želji naročnika razne predmete, ki jih kmetje nujno potrebujejo kot n. pr. plošče za štedilniki, rešetke, kurilna in pečna vrata, kotle za svinjkuho, gnojnice, razpršilnike, zavorne kladiče, čevljarške trikože, odlitke za sadne in grozdne mlince, stikalnice in podobno. Staro lito železo kmetje lahko pripeljejo v livarno, ki jim ga zamenja z doplačilom.

Železovarna je pred kratkim sklenila tudi pogodbo s podjetjem »Odpad« Novo mesto za dobavo vseh vrst starega železa in kovin. Zbiralec starega železa obveščamo, da sprejema podjetje od 15. julija dalje železo vseh vrst in ga plača po uradnih cenah. Ker je teh odpadkov še povsod dovolj, naj jih vse ustanove, organizacije in drugi zbirajo in pošiljajo v zbiralni center.

DOMA IN DO SVETU

Pomembna svečanost na Kozari. 27. julija je ljudstvo Bosne in Hercegovine svečano proslavilo 10. obletnico vstaje v Kneževih pod Kozari. Kjer je bilo med vojno najpomembnejše partizansko porišče Bosanske Krajine. Na 23. narodnih hercegov. Navzočih sodelavci vrenmu je prislo na zborovanje nad 100.000 ljudi. Govoril je tovariš Tito, ki je navdušeni množici dejal med drugim tudi tole: »Ni se nam treba bati groznej, ker smo sestavni del človeštva, ki se bori za mir!«

Bojna ladja »Zelengorac« rešila parnik »Sabac«. Cezmorski parnik Sabac je v bližini Dubrovnika zasel potem, ko so mu odpovedali stroji, v minska polja, ki so ostala še iz vojnih let. Posadka bojne ladje »Zelengorac« je rešila parnik in tovor.

Kačjeva pika ne moremo zagovoriti, vendar pa so v okolici Smaržških toplic domači to le poizkusil nad sinom, ki ga je kača picla ob štirih popoldne. Ko »zagovarjanec« ni pomagal, so se spomnili zdravnika, vendar so prišli po pomoč pred hotel v Toplice šele okoli 7. ure zvečer, ko je nesrečni fant že zelo otekel in trpel hude bolečine. Kaže, da vraž iz starih predočkov na podeželju se ne bo tako kmalu konec.

Politični umori in pretepi na Srednjem vzhodu kažejo, da stojijo politični režimi v arabskih državah na šibkih nogah. Pred tednom dni so ubili jordanškega kralja Abdulaha, nato pa so izbruhnil v Jeruzalemu nemiri. Eno lahko verjamemo tujim časopisom: ljudstvo v teh deželah si želi miru in kruha, ne pa kupčevanja s svojo usodo, s katero še vedno trgujejo imperialisti.

Kuga v Jemenu, pokrajini, ki ima okrog tri in pol milijona prebivalcev, se je pojavila pred 10 dnevi. Saudska Arabija je zaprla meje proti Jemenu, v Egiptu pa so uvedli najstrožje mere, da se bolezen ne bi prenesla v deželo. Svetovna zdravstvena organizacija bo Jemenu takoj priskočila na pomoč.

U Črmošnjicah se borijo za napredek državnega posestva

Preko ozke valovite doline od Starih žag proti Semču odnosno »Tajebirtu«, med Rogom in Rvodencem, dalše tja pod Rog preko Planine in do Komarne vasi se razteza eno največjih državnih posestev — Črmošnjice.

Črmošnjice so eno naših največjih posestev. Dasi že obdelujejo 84 ha orne zemlje, je to komaj dobra četrtina, kolikor je sposobne za obdelavo. Danes ima posestvo nad 200 glav goveje živine, lahko pa bi redili na vsem posestvu 300 glav, kajti kmetiška podlage je zelo velika in bi se dala z izboljšanjem travnikov še povečati. Lansko in letošnje leto so zgradili vrsto velikih hlevov za živino, toda še daleč ne toliko, kolikšna je zmogljivost posestva za rejno živino. 38 vprehnih konj ne zadostuje za obdelavo vsega posestva. Imajo tudi traktor, toda ta za obdelavo polja ne pride veliko v poštev vsled valovitega terena. Velike so

možnosti za sadjarstvo, zlasti za pozno jesensko sadje, ki tu zelo dobro uspeva.

Danes je po zapuščenih kočevskih vaseh na območju posestva še dovolj stavb, ki bi se dale z malimi stroški popraviti in preurediti v stanovanja. Toda te možnosti so vsako leto manjše, ker stavbe propadajo. V vsaki vasi bi se lahko nastanilo po ana delovna edinica s približno 20 ljudmi. V vsaki vasi bi lahko redili vsaj 100 glav goveje živine in uredili sadovnjak z najmanj 1000 drevesi Poleg obdelave polja, rejne živine in sadjarstva bi lahko v zimskih mesecih precej zaslužili s prevozom lesa iz domačih obrti. Toda nekateri ljudje, zlasti na službeni smatranje, da je posestvo Črmošnjice predelež in jih je težko dobiti za službo na posestvu, čeprav je oddaljeno od železniške postaje le dobrih 8 km.

Posestvo ima največje težave zaradi pomanjkanja investicijskega kredita. Prav tako se do danes ni uredilo zemljiško-knjižno stanje. Niso se izdaje odloče o pravnih lastniških pravici, ni še urelena razmejitev med gozdnim gospodarstvom in posestvom. Vse to bi morali hitreje reševati na okrajnem ljudskem odboru v Crnomlju, kajti brez ureditve osnovnih sredstev in na podlagi tega napravljenega načrta si ni mogoče misliti uspešnega razvoja posestva, ki ima vse pogoje, da se razvije v socialistično gospodarstvo največjega obsega.

Hočete novo blago?

Ne zametajmo odpadkov! Najbogatije države po svetu jih zbirajo in predelujejo! Doma so nam v napoto, naša industrija pa nam bi lahko iz njih marsikaj izdelala.

Pri izdelovanju zavojnega papirja lahko zamenjamo 50% potrebne celuloze s starim papirjem. Tisoč kg celuloze nas stane v tujini 12.500 deviznih dinarjev! Sklep: s starim papirjem k Odpadu!

Preračunajte! 1000 kg volne stano v inozemstvu 300.000 deviznih dinarjev, 1000 kg starih volnenih krp in odpadkov pa 90.000 dinarjev. Če jih zberemo doma, prihranimo 210.000 deviznih dinarjev. Zbirajmo odpadke, industrija nam jih bo predelala v novo blago!

v denarnih bonih za 1 kg čiste svinjske masti.

Kmečke delovne zdruge prejmejo poleg že omenjene cene in bonov še 50% bonov.

POPRAVEK IZ STREKLJEVCEV

Pred kratkim smo objavili pod naslovom »Mar veljajo za KLO Strekljevec« posebne uredbec pisno našega dopisnika iz Strekljevca, v katerem trdi, da morajo tamkašnji kmetje kljub uredbi, ki določa do 1. julija le 40% izpolnitev obvezne oddaje mesa, oddajati 50% mesa.

Od KLO Strekljevca smo te dni prejeli popravek, v katerem sporočajo, da so odkupovalci meso po uredbi, torej do 40%. 50% odkup so razpisali le toliko časa, doler niso dobili od OLO navodila za 40% odkup.

Kranjca pobili bataljonske funkcionarje in se nato z ostalim moštvom pridružili suhokranjski belogardistični skupini pod poveljstvom rezervnega poročnika Radovana Slaneca. Toda tudi ta točka belogardističnega načrta s Suho krajino je propadla. Izvršni odbor Osvobodilne fronte je v svoji izjavi konce maja 1942 med drugim ugotovil:

...Na kočevskem področju se je na primer posrečilo peščeki Mihalovičevih izdajalcev vriniti se v partizansko vrste. Po nekaj dneh so se skušali dobiti zase en partizanski oddelek, se polastiti strojne in pasti v hrbet partizanom, ki so bili v boju proti Italijanom. Na visoki zavesti partizanov se je ta poskus skrhel in partizani so sami polovili te izdajalce ter jih predali partizanski oblasti...³³

Formiranje oboroženega odreda v Suhi krajini je onemogočil tudi neuspeh četniške skupine na Primskovem, ki bi morala konec maja oditi v Dobropole in tam podpreti ustanavljanje belogardističnega odreda. Za belo zbirno taborišče na Primskovem je pri zaslišanju ujetih belogardističnih organizatorjev v Suhi krajini je končno zvedelo glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet, ki je II. grupi odredov partizanskih čet 2. junija 1942 ukazalo:

»Kaplan Lavrih iz Dobrega polja je ustanovil belogardistični logor pod imenom »Sočac«. Ta logor se nahaja nekje v bližini Primskovega. Natančno, kje se nahaja, vedo sledeči: Peve (Ignacij) — op. S. F.), Vasiljevič, vsi doma iz St. Vida

pri Stični (Vasiljevič je bil v resnici iz Srbije in je tedaj bil v četniški skupini poročnika Milana Kranjca — op. S. F.). Vaša dolžnost je, da izsledite logor in uničite belogardistično zaloge, ki se tam nahaja.

Prilagamo en izvod, ki ga oddajte stškemu okrožju v roke tv. Gorjani, ki naj s svoje strani ukrene vse, da vaša akcija rim prej uspe...³⁴

Četa partizanov II. grupe odredov je 6. junija 1942 to povetje uspešno izvršila in tako zaključila slabokrvno rast bele skupine na Primskovem.

Pobudniki in organizatorji oboroženega odreda na Primskovem so poleg ljubljanskih voditeljev bili: pater Ciril Petelin iz eistercijskega samostana v Stični, Ignacij Peve, trden kmet, klerikalni politikant in župan občine St. Vid pri Stični, in Stano Volk, sin posestnika iz Litije. Kako so v okolici Primskovega ti ljudje pred prve bele niti, je razkril belogardist Anton Fajdiga z Vrha št. 2, pri Sobračah.

»Z Volkom Stanetom iz Litije sem se poznal že iz bivše Jugoslavije... V letu 1942 se je Volk Stane večkrat oglašal pri meni, mi pripovedoval o beli gardi ter me odvrčal od OF...³⁵

Ze v začetku 1942. leta smo imeli prvi sestanek za organiziranje bele garde na vasi Vrha... K meni je prišel Kepa Al. z Ježe pri Primskovem ter Volk Stane iz

Litije. Naročila sta mi, naj pridejo sledeči važanji: Gregorij Franc, Sinjur Alojz in Prosen z Vrha, Volk Stane... nam je na tem sestanku govoril, da ne sme nihče izmed nas vstopiti med partizane, pač pa vsi k beli gardi. Povedal nam je, da ima zveze z nekim majorjem (prav: bivšim kapetanom — op. S. F.) Debeljakom. Na tem sestanku nam je dal tudi nekakšen časopis, ki je agitiral za belo gardo. Poudaril je borbo proti partizanom. Jaz sem ga vprašal, kje bomo dobili orožje, nakar je dejal, da bo orožje že on dobil...³⁶

Ponovni sestanek smo imeli nekako čez 14 dni. Sestanek se je vršil pri Sinjur Alojzu, Vrha št. 6, v Ideti. Na tem sestanku smo bili: moj brat Franc, Sinjur Alojz, Kepa Alojz, Ludvigar iz Ljubljane (dona iz Litije — op. S. F.), Sklepali smo, kako bomo ustanovili belo gardo in pričeli borbo proti partizanom...³⁷

Stanetu Volku in Milutinu Ludvigaru je pri ustanavljanju belega taborišča pomagal osmošolec Anton Kastelic s psevdonimom Lado Kalin iz Sada št. 9 pri St. Vidu. Kastelicu-Kalinu so predpostavljali dali naslednja navodila, ki si jih je zapisal v svojo beležnico: Stalen logor naj bo utrjen, moštvo razdeljeno v trojke, strelne patrulje okrog taborišča, ne pustiti nikogar v bližino enega kilometra, pride prof. Krošelj-Benko, okrog trideset mož naj bo stalno v taborišču, ne v sponade z večjimi nasprotnimi skupinami, Marjan Sternjša, kurirsko službo,

³¹ Edvard Koebek, Tovarišija, dnevnikiški zapiski od 17. maja 1942 do 1. maja 1943. DZS Ljubljana, 1949, str. 30 in 31.

³² Za svoboda in resnico — Vestnik, št. 6, poročilo št. 80, Dobro-polje.

³³ Koebek, Tovarišija, str. 28. in 32.

³⁴ Po pripovedovanju polkovnika Nika Šliha in Edvarda Koebeka, člana IOOF.

³⁵ Slovenski poročevalci, 2. junija 1942, št. 22. Laž in klevete zakrivata narodno izdajstvo — izjava IOOF.

³⁶ Obveščevalna glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, na položaju 2. VI. 1942, za obveščevalne glavnega poveljstva: Tina Delizan.

³⁷ Jus Kozak, Lesena žilica, roman iz časa fašistične okupacije, Ljubljana, 1947, str. 14. Glej tudi sodni spis zoper Pevo, okrožno sodišče v Ljubljani, K 751/46.

³⁸ Okrožno sodišče v Ljubljani, K 550/46, str. 6 in 7.

O Dolenjskem muzeju v Novem mestu

Zamisel muzeja v Novem mestu se je porodila nekako pred dvajsetimi leti. Njen pobudnik vneli zagovorilci je bil pokojni profesor novomeška gimnazije dr. Alojz Turk, ki ni zamudil nobene prilike, da ne bi svojim dijakom in somedicom prikazoval potrebo take ustanove. Nekaj prvi vzorec bodoče muzejske razstave je bil napravljen leta 1936 ob priliki obrtne razstave v Novem mestu, kateri je bil priključen zgodovinski in umetniški del. V tem delu so bili razstavljeni dokumenti iz mesta arhiva, listine, stari riski in rokopi, ehovske knjige in nekateri drugi predmeti spominjajoči na preteklost Novega mesta. V muzejski oddelku je bilo razstavljenih sedemdeset večjih plemenitih slikarjev, tem pa priključena dela sodobnih slikarjev: Josipa Germa, Božidarja Jakca, Ivana Taborca in Janeza Mešana. Na posebnem oddelku so bila razstavljena dela priznanega umetnika Kostonjevskega rojaka slikarja in kiparja Jožeta Gorjupa. Namen tega dela razstave je bil, siceru občinstvu pokazati materične ali neopazne umetnine starih mojstrov, ki jih krasi Novo mesto, približati mu snovanje sodobnih umetnikov v Novem mestu, zbirka dokumentov iz nove meške preteklosti pa naj bi razsvetljevala za zbiranje in shranjevanje zgodovinskih rešitev predmetov v muzeju, ki naj bi se ustanovilo.

Prvi sadovi tega dela so se kazali v tem, da je nastajala sicer vesistimačna zbirka raznih predmetov, ki so bili hranjeni v zalo določeni kmeti sobi nove osnovne šole. Ob izbraku vojne pa je te prve muzevalne in arhivske zbirke zadela prva nesreča: zaradi bombardiranja in eksploziji okoli poslopja natočene municije je postopje gorelo in zbirka sta z lastno žrtvijo izgubili in uničili vse, kar so bili zbirali. Turk in tov. Brano Konelj. Rešena gradivo je dobilo začasno shrambo v poslopju lokalne meštne hiše, nato pa, ob osvoboditvi pa je bilo večkrat seljeno tako, da je bilo že itak skromno in neurejeno gradivo še bolj izpremeženo, deloma pa sploh porazgubljeno ali uničeno. Posebna škoda so pri tem utrpeli deli hranišnih arhivov, katerih fascikli so bili po večini večinoma nastali kasneje pa celo nemiselnimi uničeni.

Skrb za ureditev novomeškega muzeja je v letu 1939 prevzelo takrat ustanovljeno Muzejsko društvo, ki mu pa je vojna kmalu preprečila nadaljnje delo.

Po osvoboditvi je bilo v marcu 1939 naj- KAKO POVEČAMO RODNOST ZEMLJE

Amnomstva znanost je stoletja proučile načine, kako bi podmočila in izboljšala pridelavo. Zato strokovnjaki zemljo preiskujejo, spoznavajo njene lastnosti in potrebe ter svetujejo, kako z njo ravnati, da bo kar največ rodila. O teh vprašanjih so napisali razprave inženirji Rudi Tanek (Preiskava zemlje in načrtno kontrolno gojenje na posevskih in socialni sektorji), Slavko Votk (O tebišni uporabi umetnih gnojil) in Ivo Kranjc (O dosežanjih izkušnja apanja zemlje v LR Sloveniji). Knjiga bo zaradi uporabnosti, zanimivosti in tudi praktične uporabnosti dobrodošla kmetovalcem, se posebej pa vsem, ki so ukvarjali s problemi kmetijske proizvodnje. Ima 64 strani in ima v prilogi 16 zemljepisov ter grafikonov, etape pa 48 dinarjev. Založila jo je »Kmečka knjiga v Ljubljani, Gajeva ul. 6, poštni predal 374.

LUTKARSKI TEČAJ JE ZAKLJUČEN

Na pobudo Izvišnega odbora Ljudske prosvete Slovenije je bil v Ljubljani organiza- ciji smiselno osrednja tečaj, ki je vodil Eml Smasek. Zanimanje za ta tečaj je bilo zelo veliko, saj so se za udeležiti lukarji iz vseh krajev Slovenije. Na tečaju so bili predvsem lutkarji, ki že obvladajo glavne pojme o vodenju in ravnanju z lutkami. Na tečaju so se predvsem učili izdelovati marionetne lutke (vseste lutke). Pred- nastavljen je bil tudi izdelava lutkarski odrov in elektrificiranje svetilneve ter ostalega. Kar zahteva danes sodobno urejena marionetno lutkarsko gledališče. Tečajniki so se za pridobitno znanje organizatorji tečaja tov. Smasku prav lepo zahvalili, saj je v delo vložil veliko truda in vse svoje znanje. Zelo koristna pridavanja in nauke v hranih vah je tečajnikom posredoval upravnik mestnega gledališča v Ljubljani tov. Jože Pengov, ki jih je naučil igrice »Zogica Marozica«. Kako se iz delujejo različne lutke, prenosni material in odri, pa je povedal tov. Ciril Jagodič, kateremu so se tečajniki še posebno zahvalili. Njegov praktična in teoretična pri- davanja so v lutkarjih zbudila veliko za- zanimanje, tako da so ga stalno prosili za še podrobnejše nasvete in z raznimi vpra- šanji kar niso mogli končati. Uspeh tečaja je bil vsestransko zelo veljaven, saj so bili tečajniki s svojim pred- valjenim vzornim in dostojnim poslovanjem, zaključili so tečajniki obiljubili, da bodo vse pridobljeno znanje prenesli tudi med mlajše lutkarje — začelne te s tem po- živil in okreplili prosvetno delo na vsi. Seveda pa bodo morali tudi ukrajni pro- svetni svetovi posvetiti lutkovnim odrom več pažnje, kajti zavedati se moramo, da naši najmlajši — celbanški in pionirji željno pričakujejo duševne hrane in razvira. M. P.

PROF. IVAN ANDOLJSEK:

O letošnih sprejemnih izpilih

(Učnim močem, učencem, staršem in prosvetni oblasti)

(Nadaljevanje in konec)

So spet nekateri, ki pravijo da je izpit sreča. Na listke, ki jih učenci »vlečejo« pri maturi, napišemo vprašanja iz vse predelane snovi tako, da se ne ponavlja- ljeto. Morda učencem res potegne tak li- stek, da vseh treh vprašanj ne zna. Toda to je redko močječe za tistega dijaka, ki se je vedno učil. Poleg tega pa je tako, da se sprašuje bistvene stvari in izpra- ševalec dijaku pomaga, postavljati dopol- nilna vprašanja, da se prepriča, »če je res imel smolo«.

Sprejemni izpiti naj torej ostanejo vse dotlej, dokler se naše šolstvo ne bo usta- lilo in se bodo vsi učenci šolali pod enaki pogoji. Da pa ne bodo nekateri učenci pri tem prizadeti, je treba spre- meniti pogoje tako, da bodo za vse enaki. Zdar bi pa rad spregovoril še o spre- jemnih izpilih na novomeškem učitelji- šču in o znanju dijakov s tem namenom, da bi eksalji v bodoče popravili nekatere napake. Izpiti so potekali po navodilih, ki so bila objavljena v Objavah Ministr- stva prosvete, in se po posebnih navo- dilih, ki smo jih prejeli. Tu pa moram omeniti neko nerodnost, ki jo bo treba v bodoče popraviti v dobro dijakom. V navodilih, ki smo jih dobili, je bilo re- čeno, naj pri izpitu ne sprašujemo lite- rarne zgodovine. Strinjim se z mnenjem, da mora dijak na tej stopnji obvladati predvsem pismeni in usni govor, kakor ga terjata slovnica in pravopis, ker je gotovo res, da bo na višji stopnji bolj- zrel za študij literarne zgodovine ob prebiranju leposlovnih del. Ne morem pa se strinjati s tem, da nismo spraševali le-

prej obnovljeno Muzejsko društvo s oblasti- nim pravomocnim Ljudjskimi oblasti. Leta 1939 pa je bil ustanovljen Dolenjski muzej. Previdna zamisel lokalnega, mestnega mu- zeja se tako umika zamisli pokrajinskega muzeja, ki naj po obsegu področja zajame pretežno del Dolenjske in po dolocenem na- črtu zbira arheološki, kulturno-zgodovinski, narodopisni itd. material, ga znanstveno ob- deluje, hrani in razstavlja ter tako z njim dokumentira in ilustrira družbeni razvoj na muzeju dolocenem teritoriju. Treba je torej osnovati muzej kompleksnega tipa, se pravi takega, ki naj ponazarja in prikazuje vse plati razvoja prirode in človeka na Dolenj- skem od davnine do sodobnosti. S tem mora muzej ostati važna kulturno-vedna usta- nova in mora po svoji tematski strukturi obsegati še štiri osnovne teme:

1. Priroda pokrajine,
 2. zgodovina pokrajine,
 3. narodnoosvobodilna borba pokrajine,
 4. socialistična izgradnja pokrajine.
- Po zaključkih Muzejskega sveta FLRJ in Ministrstva za znanost in kulturo FLRJ iz leta 1939 naj te teme obsegajo:
1. Razvoj zemlje in življenja v najbolj splošnih obrih kot uvod, priroda pokrajine pa naj prikazuje dialektični odnos človeka in prirode na osnovi splošnih oznak ozemlja, ki tvorijo področje muzeja (relief, pokrajina, geološka struktura, klima, vode, fauna, flora-itd.).
 2. Zgodovina pokrajine naj zajema prvi pojav človeka na dolocenem ozemlju in v nadaljnjem skuzi stopnje družbenega raz- voja prikazuje ekonomiko, proučevalne od- nose, razredni razvoj in nastajajoča naspro- tna, politična borba in kulturno življenje pokrajine, v zvezi s splošnim zgodovinskim dogajanjem našega naroda in narodov Ju- goslavije sploh.
 3. Tema narodnoosvobodilne borbe naj vključuje zgodovinski prikaz osvobodilnega gibanja s posebnim ozrom na Dolenjsko v okviru naprednega gibanja s poudarkom na delovanju KP in borbi delavskega razreda.
 4. Tema socialistične izgradnje naj obse- gue vse ekonomske, družbene in kulturne pridobitve, ki so specifične za dolenjsko po- dročje in prikazuje perspektivne naloge, ve- zane na muzeju dolocenem teritoriju.

Da bi prišli na čisto z osnovnimi in začetke muzeja neposredno zadevajajoči pro- blemi, je Zvezd za varstvo spomenikov dne 25. junija 1931 postal v Novo mesto na konferenco zastopnikov Dolenjskega muzeja, Studijske knjižnice, Muzejskega društva v Novem mestu, Belo-krajskega muzeja in Mu- zejskega društva, Glavnega odbora Ljudske prosvete, Okrajnih odborov Ljudske prosvete v Dolenjske (udeležila sta se ga samo zastopnika iz Novega mesta in Kočevja), okrajnih ljudskih odborov in Mestnega ljudskega odbora Novo mesto, ter Okrajni odbor zveze borbe Novo mesto. Kon- ferenca se zaradi zadržanosti ni mogel udele- žiti zastopnik Sveta za kulturo in prosveto LRS, Narodnega muzeja in Posavskega mu- zeja iz Brezje ter ostalih OLO razen novo- meškega. Po poročilih in obširnem razgo- voru o problemih in nalogah so brani za- stopniki ugotovili, da je treba Dolenjskemu muzeju za njegov uspešen razvoj vsaj v bližnji bodočnosti zagotoviti primerne pro- store. Poleg sedaj dolocenih prostorov v po- slopju prošnje je treba še sedaj imeti pred oči stavo, ki naj bo izključno namenjena le potrebam Dolenjskega muzeja, kar bi bilo v Novem mestu s primerno adaptacijo

Zvezo borcev v okraju črnomelj je treba razširiti

Po številu krajevnih organizacij je Zveza borcev sicer zajela v črnomeljskem okraju vse vasi, toda po številu članstva pa le majhen del tistih, ki imajo pogoje za sprejem v to organizacijo, saj zajema skupno število 3577 članov komaj 24% vseh volilnih upravičencev. Vse kar je manj kot 10.000 članov, je odločno premalo za partizansko Belo krajino, katere prebivalstvo je med vojno prav gotovo v celoti podpiralo narodnoosvobodilno borbo. Krivda, da je organizacija ZB v črnomeljskem okraju do sedaj zajela tako malo članstva, je v preozkem gledanju posameznih organizatorjev v za- četku postavljanja organizacije. Vse premalo je bilo tolmačenja pomena organizacije in njene vloge, ki jo ima pri čuvanju pridobitve NOV, krepitvi naše obrambne sposobnosti ter skrbi za invalide in sirote iz časa NOV. Ozkost in pomanjkljivost tolmačenja sta tudi danes vzrok, da nekateri člani izstopajo iz organizacije in vračajo legitimacije, kot je bil to primer v štrekljčevcu. Kako slabo spričevalo tistih, ki so med vojno vse žrtvovali za zmago in svobodo, danes pa ne morejo preko drobnih osebnih koristi, v luči katerih gledajo vse stvari okoli sebe. Res je, da se je po vojni zgodila tu in tam kakšna krivica

katerega poslopja, n. pr. starega gimnazijskega poslopja, mogče. To poslopje bi za- radu svoje kulturno-zgodovinske pomembno- sti in po svoji legi in obsegu potrebam muzeja za daljšo dobo zadostovalo.

Dolenjskemu muzeju je nadalje treba dodeliti in določiti njegovo delovno področje, to se pravi določiti razmejitve s področji sosednih muzejev. Po vsakem razpravi so omejenj predstavniki prišli do prepri- čanja, da bi bilo treba Dolenjskemu muzeju v Novem mestu določiti ožje in širše pod- dročje. Razmejitve ožjega področja je treba doseči v sporazumu s sosednim Belokrajskim in Posavskega muzejem ter ljubljani- skim Mestnim muzejem in naj bi obsegalo teritorij novomeškega, tebejanjskega in gro- spaljskega okraja s Suho krajino in Rogom ter del krskega okraja s Kostonjevic in Buško in del trboveljskega okraja s po- dročjem Kuma.

Širše področje naj bi obsegalo še ves teritorij Bele krajine, kočevskega okraja in desnem bregu Save ležečega krskega okraja. Na ožjem področju naj bi imel Dolenjski muzej pravico in dolžnost zbirati vse za znanstveno proučevanje in za eksponiranje potrebne muzejske predmete, iz širšega pa v sporazumu s tam delujočimi muzeji le one predmete, ki so tipični za prikaz za- dnevnega področja in važni za izpopolnjen- celotne podobe Dolenjske v zbirkah Dolenj- skega muzeja.

To celja tudi za teritorij kočevskega okraja v primeru, da se tam osnuje muzej, ki naj bi ponazarjal etnografsko posebno- sto kočevsko-ribniškega področja, kočevsko ko- lovcazijsko in kočevsko slovenske odnose, kulturno-zgodovinsko pomembnost in važnost onega področja v narodnoosvobodilni borbi s težiščem na kočevskem Zboru odpustencev slovenskega naroda 1943. Dokler se tak muzej ne osnuje, pripada kočevski okraj v ožje področje Dolenjskega muzeja.

Ker je arhivsko gradivo osnova znan- stvene proučevanja zgodovinskega razvoja, ki naj dobi svoja ponozarila tudi med mu- zejskimi eksponati, je potrebno, da se okraj- nemu arhivu v Novem mestu dodeli isto delovno področje kot ga ima Dolenjski muzej, arhivu samemu pa prekrbe ustrezni prostori in za podreji strokovnem vodstvu. Za vzdrževanje Dolenjskega muzeja naj bi predvideli posebne ustrezne zneske poleg novomeškega tudi ostali okraji, ki tvorijo področje Dolenjskega muzeja.

Pri popularizaciji svojih nalog naj se Dolenjski muzej in ostali na Dolenjskem delu- joči muzeji nanašajo na odnose in dražnja- Ljudske prosvete, ki naj sopes s svoje strani s prirejanjem predavanj, muzejskimi obiski in poučnimi izlety in kulturno-zgodovinsko, etnografsko, prirodoslovno itd. pomembne kraje, kakor tudi kraje znane iz NOB, pri svojem članstvu dvigajo zanimanje za mu- zeje, bude razumevanje za probleme spome- nikanega varstva in v vsakem posamezniku tako utrjujejo kulturno in družinsko zav- est člana nove socialistične družbe.

Po ugotovitvi teh osnovnih predpogojev za uspešen razvoj Dolenjskega muzeja, ka- teremu naša ljudska oblast ne nudi samo vse svoje moralne podpore ampak se po vseh svojih močeh trudi, da mu pomaga preko zračnih cest, je bila konferenca zaklju- čena s toplimi željami, da bi se Dolenjski muzej v bližnji bodočnosti zagotovil primerne pro- store. Poleg sedaj dolocenih prostorov v po- slopju prošnje je treba še sedaj imeti pred oči stavo, ki naj bo izključno namenjena le potrebam Dolenjskega muzeja, kar bi bilo v Novem mestu s primerno adaptacijo

posameznim borcem, toda priznamo, tudi sami smo bili večkrat krivi, da je bilo tako. V trenutku, ko smo izbojevali nacionalno in socialno osvoboditev, so posamezniki markske prepustili reševa- nje raznih skupnih problemov ljudem, ki niso imeli niti sposobnosti niti volje, da bi reševali stvari v korist tistih ciljev, za katere so padali najboljši tovariši. Priznati pa moramo tudi, da smo kljub posameznim napakam v šestih letih po osvoboditvi napravili ogromno zgodovinsko pot, nič manj važno od tiste v času narodnoosvobodilne borbe. Na to, da danes naglo korakamo proti skupnemu cilju, mora biti ponosen vsak, kdor je kakorkoli sodeloval v letih borbe. Nje- govo mesto pa je prav zato danes v vrstah Zveze borcev.

V dneh do zgodovinskega 22. julija, ko je na našem okupiranem ozemlju počila prva partizanska puška, so posa- mezne krajevne organizacije v črnomelj- skim okraju tekmovaly pri vpisu čla- nstva v ZB.

Z razširjanjem organizacije pa je treba nadaljevati in vključiti v njo vse, ki imajo za to pogoje. Tudi s tem bomo dokazali vsemu svetu, da nismo pozabi- li naporov in žrtve iz let NOB in da bomo prenesli svetle tradicije naše borbe tudi na naše potomce. P.

da so naloge kaj posebne. Slavista ništa niti ene izmed šestindesetstih nalog ocenila odlično, tudi soocenjevalec se je strinjal s ocenami. Noben učenec ni popolnoma siguren v postavljanju ločil, pač pa jih absolutna večina sploh ne zna postavljati. Redke so naloge, ki bi ka- zale svetoviten etil pisanja, četudi bi bil skromen. Mnogi dijaki so delali take pra- vopisne napake, ki bi jih ne smeli delati učenci v osnovni šoli (pisav, prišev, ne- morem, nebi, niso ločili kot in kod, niso pravilno uporabljali namerilnika, so na- pačno stopnjevali prielovne in pridevniko, mnogi ne znajo pravilno uporabljati v orodniku predloga s, z, bore se z rabo predlogov k, g, niso sigurni v zlogovanju, ne vedo, kaj pomeni predpona u in v (suesti se, upihnosti, vstopiti, vlti itd.). Napake v nalogah so take, kakršne pozna vsak praktik, ker so pač najpogostejše.

Pri ustnem izpitu je moral dijak naj- prej sam popraviti napake, ki jih je na- pravil v nalogi, potem je čital tekst in ga obnovil. Čitali so učenci poveljni gladko, ne morem pa reči, da bi večšina čitala estetsko, situaciji ustrežajoče. Tudi mi- mika ni bilo opaziti. Elkali niso, pač pa so nekateri napako izgovarjali v, čitali predloge ločno, niso čisto izrekli ó, ó, é, é, é, tudi polglasnik je nekaterim delal pregledje. Pri čitanju se prav lahko ugo- tovila Stajerca (praf, isak, videlo) in Be- lokrajska ter Dolenjska Menim, da tega po sedmih letih šolanja ne bi smelo več biti. Res je, da je knjižna izreka višje na- rečje, ki nikjer ne eksistira, toda zborna izreka je prav tako predpisana kakor pravopis. Gotovo je, da je prav nižja gimnazija tista, ki je dolžna kultivirati množično naš govor. Pripovedovali so ne- kateri učenci lepo, smiselno in tekoče, precej pa je bilo tudi takih, da je pri govoru dolgih period stavek pobijal stavek. Zdi se, da bo treba pripovedvanju

Prispevki k zgodovini Dolenjske

OTMAR SKALE et.

Novo mesto pred desetletji

(Nadaljevanje.)

18. Gostilna v Bevcevi hiši (sedaj Bar- boričevi hiši; oštr je služil kot vojak nekemu baronu, zato »baronbirt«.

19. Hotel-gostilna pri »Stoncu, Jakte (sedaj Per).
20. Gostilna Rosman — na »Vratih«, nasproti Kresje, Karel Rosman je bil nekaj let mestni župan.

21. Gostilna Florjan Škaberne, vogal Ljubljanske in Kapit, ceste; stara, dobro znana gostilna s hlevi. Njen lastnik Flor- jan je bil hudomušen veseljak, ki je pri vsaki drugi besedi uporabljal izraz »300 hudicev«. Narodno zavedna rodbina.

22. Gostilna Franc Kovač (sedaj hotel Metropol). 1. januarja l. 1895 je odprl Franc Kovač restavracijo in mesarijo pri »Pošti«, pozneje hotel sezidal Preantoni, prišel iz Zuzemberka. Nekaj časa je no- sila gostilna ime »Union«.

23. Kavarna Splihal — Central, sedaj oficirska menza. Odprta leta 1909.

24. Gostilna Zalar pri »Veselem Kran- cju«, po domače »Zehlar«.

25. Gostilna Franc Pintar, Društvena ulica.

26. Gostilna Košak na Ločenski cesti; zidal hišo leta 1900 na Pöhllovem svetu. Daleč znana gostilna s konjskimi hlevi. Po zaključeni mestnih sejnih se na dvo- rišču gostilne sejni nadaljujejo.

27. Gostilna Anton Medved, na Lo- čenski cesti.

28. Gostilna Janez Ferlič — »Toten- birt« na Tavčarjevi cesti. »Totenbirt« za- to, ker so jo pogrebci po pogrebih na starem bližnjem pokopališču radi obisko- vali.

29. Gostilna Josip Košir na Seidlovi cesti.

30. Gostilna Müller na Ljubljanski ce- sti pri postaji (sedaj Osolnik), z lepim vrtom, na katerem so društva rada pri- teljala veselice.

31. Gostilna Windischer pri postaji.

Pismo z mladinske proge

Novomeška brigada blje zadnje dni trd- boj s kublji in dežlem. Po trikrat na dan se kopelišo in trgajo oblaki. Nasp je me- hak, pa tudi »soferjem« iz useka polze sa- mokolnec z desk.

Brigada, ki polaga tračnice, je pravkar dvignila na traso pred mostom veličanst- napis: »Dajte nam prehod do Tronjele!«. Tračnice so prilite že vse do mostu in za- kajlo le še na usek. Trmasti usek se je dolgo tolkel z naml. Najprej so za naskočili ml- nerjli, ki so se prve dni kresali po rokah, a že naslednje za nekaj metrov prodrl v globlino. Toda te dni ropota na useku kom- presor, ki načrtno rahlja ves hrib. Usek bo do roka prebit. Zaradi nas vlak ne bo oh- ital pred našim hribom. To ne trdijo samo črnomeljski Kramerberi. Perhaj in Pavli- nič, ki so najboljši »soferje« nasipa. To ve tudi Blažičeva udarna četvorka, ki je prva zasadila kramp na vrh useka, to ve vsa brigada.

Druza četa dela v nočni izmenli. Bili se za obvezo na useku je častno delo. Kar- bidke, ropot kompresorja, noč, obveza, vse to vabi prostovoljce — a kaj, ko ni za vse prostora. Zato se zbirajo tam največ vete- rani iz mladinskih akcij prejšnjih let: Per- par, Wolf, Basa, Klančar, Danica Moziljak, Angela Berce in drugi.

Štab brigade je znal z organizirano del- ovno prizadevanostjo doseči, da je novo- meška mladinska delovna brigada po učni- kih dela med prvimi štirimi na odseku. Ves trud in znoj je pozabljen ob večerih ob tabornem ognju in slovenski pesmi, ki je tu v areu Bosne odraz življenjske moči do- lenjskih in trboveljskih brigadirjev. Tudi na iste mislimo, ki so ostali doma in jih je bilo strah dela na mladinski progi. Spro- čamo jim:

Vsem vam, ki ste se zahnli proge, na- papor in znoj ter se niste vključili v vrste

TEČAJ PROTILETALSKJE ZASČITE V RIBNICI

Ze nekaj časa imajo v Ribnici organiza- ziran tečaj za protiletalsko zasčito, ki ga obiskuje nad petdeset ljudi. Po končanem tečaju bodo vsi udeleženci imeli tudi praktične vaje. B. L.

32. Gostilna Franc Kastelic pri Bršlji- nu. Lastnik in tri hčerkc so bili med drugo svetovno vojno od Nemece ubiti.

33. Gostilna Windischer v Kandiji. Do graditve železniskega mostu je bila v ma- li hiši pred mostom, katero so podrl; nato se je preselila na sedanje mesto, ima sobe za tujece in mesarijo.

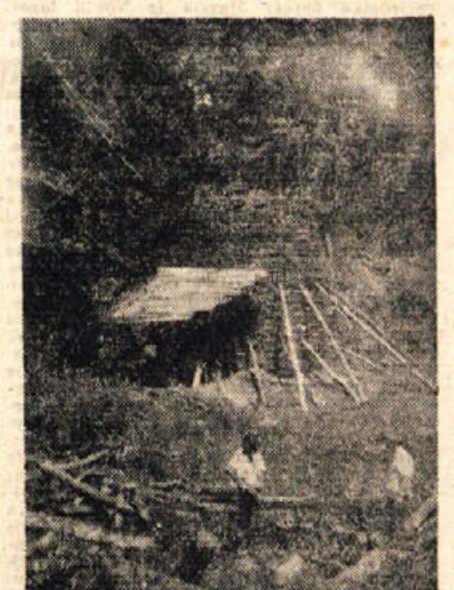
34. Gostilna Kušan, Šukljetoča c.

35. Gostilna Zurc — Stembur, Šuklje- tova c. V deželi in izven nje znana oseb- nost, priljubljena zaradi humorja. Gostil- na z vrtom in kegliščem. Josip Zurc je bil živinozdravniki pomočnik-učenec biv- še nižje živinozdravniske šole pod ravnat- stvom dr. Jan. Bleiweisom in učiteljem Pavlom Skaletom v Ljubljani na Sp. Po- ljanah. Bil je tudi deželni poslanec in večletni župan Smihel-Stopiške občine, največje na Kranjskem, kar je rad po- udarjal. Kupil je sosedno Pintarjevo hišo, kjer so bile sobe za tujece.

Od njegovih mnogih burk omenim le sledečo: nekoga dne prideta k Stemburu dva kupca za drobnico in ga med drugim vprašata, kje bi dobila dobro rejene koz- le, da bi jih kupila. Stembur muhasto hitro odgovori: dober svet vams dam za- radi kozlov. Prav dobro rejene kozle do- bita prav blizu, v mestu, v franciskan- skem samostanu jih imajo več in bi se jih radi znebili. Kar tja pojditja, prav zadovoljna bosta. Kupca sta se precej na- potila v samostan. Pri portu pozvonita in povesta fratur, da bi rada v nujni zadevi govorila s patrom gvardijanom. Ta je kmalu prišel in radoveden poslušal nujne želje možakov: da bi rada kupila tolste kozle, ki jih ima kloster več naprodaj, kakor jima je svetoval Stembur v Kan- diji. Nevoljen in užaljen je gvardijan od- slovil kupca. Vse mesto z okolico vrd pa se je še dolgo smejala tej Stemburjev burki. Podobnih burk pa je Stembur go- stom in javnosti pripravil nepregledno število.

brigadirjev, zagotavljamo, da bo proga ste- kla do roka tudi brez vas. Letošnji briga- dirji smo se odrgali sredi največjega dela s kmetji in šli za kilem Partije, medtem ko mnogi izmed vas v brezdelju preživljate poštinski čas ob Rki, v bazenu smaričskih tonile, Kolpi in Savi, kar je seveda pri- jetno, ni pa dovolj in ne vidite ničesar razen svojega osebnega ugodja. To velja predvsem za nekatere znane novomeške dijake, za celotni III. letnik učiteljstva in druge.

Brigada pozdravlja Dolenjsko in trbo- veljski okraj z borbenimi brigadami pozdra- vom: »Vse za izgradnjo III. mladinske pro- ge Dobo-Banja Luka!« Vinko Blatinik

Krajevno apnenišarako podjetje v Mirni novi je spet pripravilo za široko potražnjo novo apnenico v bližini Globodola

težka. Tudi o utnih vprašanjih lahko re- čem isto: enačbe z eno neznaniko, od- stotni račun, uporaba Pitagorovega iz- reka v geometriji, kvadriranje, kvadratni koren itd. Pri odgovorih sem opazil isto kakor pri slovnici: Pitagorov izrek so znali, niso ga pa znali uporabiti v praksi, ker si niso znali predstavljati položaja. Seveda so bili učenci, ki niso ločili plo- ščine od površine in niso znali pokazati na modelu kocke, kje je telesna diago- nala. Tudi geometrijskih obrazcev (for- mul) niso vsi znali.

Pri zgodovini je bilo najmanj težav. Dasi izpraševalec od učencev ni mnogo zahteval, vendar slišali odgovore, da je proletarec tisti, ki ima mnogo zemlje, da so se Slovani naselili v 16. stoletju, da so Južni Slovani Madžari, itd. Učenec, ki je pri zgodovini dobil nezadostno oce- no, res ni znal niti za nezadostno, o tem sem prepričan!

Kaj bo sedaj s temi učenci? Ali niso na boljsem tisti njihovi sošolci, ki niso izdelali tretjega razreda? Ti imajo po- pravne izpite in imajo še vendar mož- nost, da se bodo kmal zrinili. Povedali smo že, da naj gredo v višjo gimnazijo in strokovne šole učenci, ki so sposobni in voljni študirati, ostali pa naj ostanejo na posevskih ali gredo v obrt. Ker pa so le morda bile ponekod take prilike, da učenci niso mogli študirati kljub dobri volji in morebitni sposobnosti, naj za le- toso prosvetna oblast spregleda toliko, da jim dovolji opravljati jeseni popravni iz- piti iz enega predmeta. Učenec pa, ki je dobil negativni oceni iz dveh predmetov, ne sodi v višje razrede. To naj velja za letos, za prihodnje šolsko leto pa je treba teko urediti šolanje na nižjih gim- nazijah, da drugo leto to ne bo več po- trebno.

Za ustvaritev takih pogojev pa smo poklicani prav vsi učne moči, starši in oblast.

